

KÖZÉPSZINT

Fráter Adrienne

Érettségire készülök

FELKÉSZÍTŐKÖNYV
feladatokkal, mintaszövegekkel

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

szövegértés • műértelmezés • érvelés
gyakorlati szövegalkotás

A szövegértési kérdések típusai

A szövegben szereplő szavak, kifejezések jelentésének megértése

Ahhoz, hogy egy szöveget megértsünk, alapvető fontosságú, hogy tisztában legyünk a benne szereplő szavakkal, kifejezésekkel. Az erre a tudásra vonatkozó szövegértési kérdések azt kérik tőlünk, hogy adjuk meg egy-egy, a szövegből kiemelt szó jelentését. Ezek a szavak lehetnek hétköznapi szavak, alkalmi jelentésben használt szavak, szakkifejezések vagy idegen szavak.

Például:

- A szöveg alapján állapítsa meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését!
- A szöveg alapján helyettesítse rokon értelmű (szinonim) kifejezésekkel, szó szerkezetekkel a következő szavakat!
- Az 1. bekezdés melyik két szavát lehetne kicserélni a következő kifejezésekre?
- Adja meg a következő szavaknak, kifejezéseknek a szövegben található idegen nyelvi megfelelőjét!
- A szövegben az alábbi szónak több, tágabb értelemben vett szinonimájával találkozott. Soroljon fel közülük legalább hármat!
- Helyettesítse az alábbi szintagmák dőlt betűvel jelölt tagjait a szó szerkezetbe illeszkedő, megfelelő jelentésű szinonimával!

GYAKORLÓFELADAT

Olvassa el a szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Nemes Nagy Ágnes: Vérmérséklet és erkölcs

Vigyázzunk a nonkonformizmus divatszavával. A nonkonformizmus, a környezetünkkel való szembeszegülés nem az, ha valaki szeret ordítózni, fő szórakozása a botránkoztatás, és a lábát felteszi az asztalra. Ez csak született agresszivitás, az önérvényesítés egy fajtája, temperamentum. Fogalma sincs az ilyen vérmérsékletnek arról, hogy a nonkonformizmus bizonyos belső függetlenséget jelent, a judicium és az ebből következő magatartás viszonylagos önállóságát; nem tudja, hogy a nonkonformistának nem a modora „szembeszegülő”, hanem a jelleme.

Ne tévesszük össze a temperamentumot az erkölccsel. Kevés visszataszítóbb látvány van, mint a dacos megalkuvók hada, a mindenkivel – no persze, akivel lehet és tanácsos – arcátlanok fajtája, akik tiszta tekintettel, gyémántgerinccel vágják a hatalom szemébe, hogy egyetértenek vele.

A szervilizmus legjobb maszkja az álbátorság. Másképp: a feltűnési viszketeg nem étosz.

*

Bámulatos, hogy egy bizonyos síkon mennyire hasonlít egymáshoz X. és Y. Röviden: mindketten szeretnek botrányt csinálni. Más szinten, más modorban, más ügyekben, de szeretnek. X., a tündöklő becsületű, vad kverulanciáját szüntelenül erkölcsi okokkal magyarázza; mindig meg tudja mondani, hogy milyen nemes, morális indokokból vész össze,

kellemetlenkedik, csap jeleneteket. Meg is lehet ezt érteni. Ami vele történt, sok mindent megmagyaráz. De nem mindent. – Y. viszont az öntudatlan, sőt jóindulatú megalkuvó, akinek fogalma sincs róla, hogy mi mindenben alkuszik meg, hiszen ő minden rosszal szembeszáll. Agresszív tudniillik; ezért összetéveszti lángoló kirohanásait a belsőleg megalapozott különvéleménnyel. Egyébként nem hasonlítható a törtetőkhöz sem; nagy a jószándéktartaléka.

Mulatságos, hogy ezek ketten – két ilyen képtelenül eltérő ember – mennyire rokonszenveznek egymással. Mert nem az erkölcsük, hanem a temperamentumuk hasonló. És mindkettlen, titokban, minden becsülésük mellett, kevésbé rajonganak például Z.-ért. Mert az folttalan morálú bár, de más az agresszivitási foka.

1 A szöveg alapján állapítsa meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését!

nonkonformizmus:

agresszív:

temperamentum:

morális:

2 Adja meg a következő szavaknak, kifejezéseknek a szövegben található idegen nyelvi megfelelőjét!

vitatkozási hajlam:

erkölcsös magatartási minta:

szolgalelkűség:

ítélőképesség:

3 Az egyik érettségiző az alábbi feladatot a következőképpen oldotta meg. Minden jó válasz a feladatban 1 pontot ér, de a vizsgázó a megoldására csak két pontot kapott. Miért?

Helyettesítse a fenti szövegből kiemelt szintagmák aláhúzott tagjait a szó szerkezetbe illeszkedő, megfelelő jelentésű szinonimával!

folttalan morálú – becsületes

belső függetlenség – autonómia

dacos megalkuvó – belenyugvó

lángoló kirohanás – szenvédélyes

rokonszenveznek egymással – szimpatizál

.....

.....

Tanács

- A szó szövegkörnyezete segít kikövetkeztetni a jelentését akkor is, ha korábban nem találkoztunk vele.
- Idegen szavak esetében segíthet idegennyelv-ismeretünk is a megoldásban.

HIVATALOS LEVELEK

Kérvény

A kérvényben a kérvényező valamilyen igénnyel, kéréssel fordul egy intézményhez, hatósághoz.

Felépítése:

- a hivatalos levelekre jellemző fejléc és megszólítás;
- az ügy előadása, a kérés megfogalmazása;
- indokolás, az érvek felsorolása;
- befejezésként a kérés megismétlése;
- záróformula;
- dátum, aláírás.

Panaszos levél

A panaszos levélben panasszal fordulunk egy intézményhez, hatósághoz.

Felépítése:

- a hivatalos levelekre jellemző fejléc és megszólítás;
- panaszunk tényszerű, pontos ismertetése;
- panaszunk jogosságának bizonyítása;
- záróformula: intézkedés kérése;
- dátum, aláírás.

Motivációs levél

A motivációs levél az önéletrajz kísérőlevele, amelyben a pályázó bemutatkozik lehetséges munkaadójának.

Felépítése:

- az állás megnevezése, amelyre a pályázó jelentkezik;
- végzettségek, korábbi állások és a bennük elért sikerek és tapasztalatok felsorolása;
- a munkakör betöltéséhez szükséges tulajdonságok, képességek, kompetenciák bemutatása;
- annak kifejtése, miért érdekli az adott munkakör, és milyen céljai vannak vele a jövőben;
- formális befejezés: a személyes találkozásba és tárgyalásba vetett remény kifejezése.

A motivációs levélnek a hivatalos levelek formai követelményeit kell figyelembe vennie.

Ajánlás

Az ajánlólevél egy pályázat elbírálójának szól, a levél írója a pályázóról ad véleményt benne.

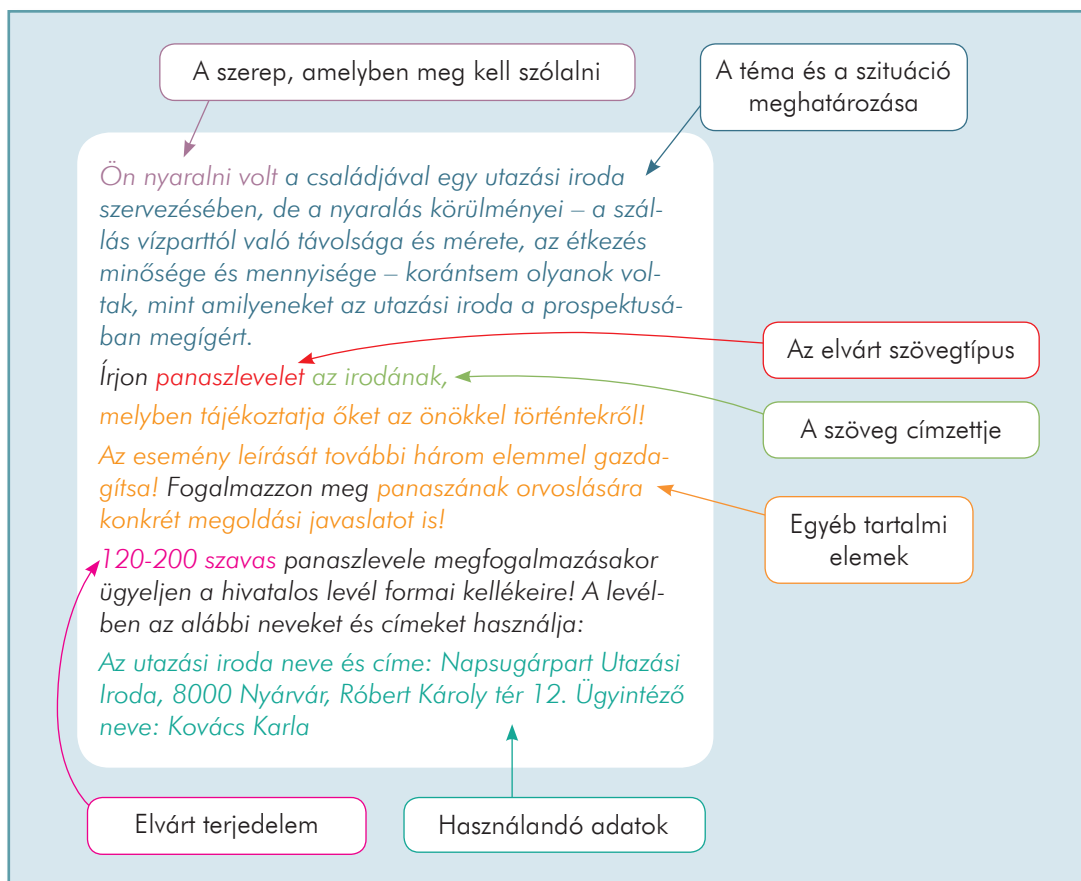
Felépítése:

- a címzett megszólítása;
- az ajánló és a pályázó közötti kapcsolat megvilágítása;
- a pályázó bemutatása, jellemzése a pályázat céljával összefüggésben;
- az ajánlás indoklása;
- záróformula;
- dátum, aláírás.

(Az egyes szövegtípusokhoz példaszövegek találhatóak a 120–123. oldalon.)

1–2. lépés: A feladat értelmezése és ötletgyűjtés

A munka megkezdése előtt az első tennivaló az, hogy tisztázzuk, mit vár tőlünk a feladat. Hasonlóképpen az érvelő esszénél tanultakhoz, itt is be kell azonosítanunk a feladat utasításának egyes elemeit.

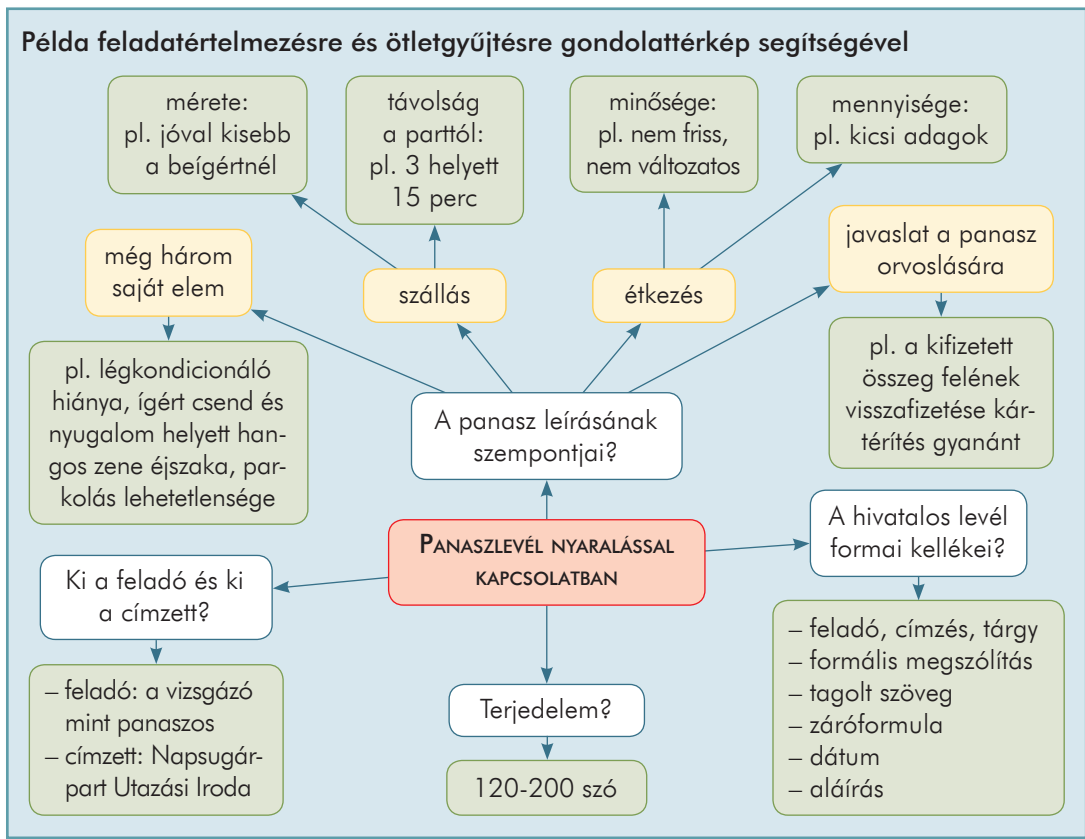
A hivatalos szövegtípusokhoz tartozó feladat utasítása általában bonyolultabb az érvelő esszékénél, hiszen itt az instrukció a téma meghatározásán, a kérdésen és az elvárt terjedelmen kívül más elemeket is tartalmaz.

Új elemek a feladatutasításban az érvelő esszékhez képest:

- **szövegtípus:** a feladat kérvény, panaszlevél, motivációs levél vagy ajánlás lehet;
- **beszédhelyzet:** a feladat utasítása egyértelműen meghatározza, mi az az életszerű, de elképzelt beszédhelyzet, amelyből ki kell indulnunk;
- **a levél feladója és címzettje:** a feladat megadja azt is, kinek, illetve milyen intézménynek kell írunk a levelet, és milyen szerepben kell megszólalnunk.

Mivel a feladat sokrétű, értelmezésekor érdemes azonnal gondolatterképet készítenünk. Így nem kell tartanunk attól, hogy valamilyen szempontot kihagyunk a megoldás során. Ötleteinket már rögtön be is írhatjuk az ábrába, így a feladat értelmezését és az anyaggyűjtést összevonhatjuk.

Példa feladatértelmezésre és ötletgyűjtésre gondolattérkép segítségével

GYAKORLÓFELADATOK

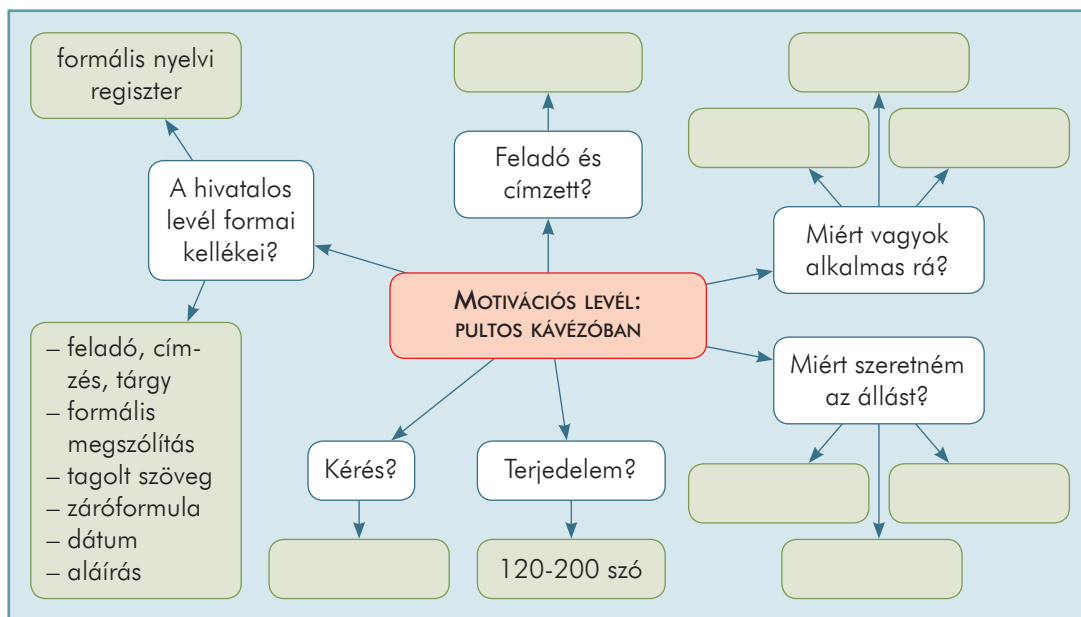
- 1** Olvassa el az alábbi feladatot, és készítse el az értelmezését a gondolattérkép alapján! Az ábrát egészítse ki megoldási ötletekkel!

Egyetemi tanulmányai mellett mellékállást szeretne vállalni, és egy álláshirdetésre jelentkezik, melyben pultost keresnek egy kávézóba. A cég rugalmas munkaidőt kínál, de a kívánalmak között angolnyelv-tudás is szerepel. Problémát jelent viszont, hogy kollégistaként kéthetente hazautazik a családjához.

Írjon motivációs levelet a kávézó tulajdonosának, amelyben kifejti, miért tartja magát alkalmasnak a munkakör betöltésére! Kifejtésében utaljon a felvezető szöveg megállapításaira, továbbá a szituáció leírását legalább négy további tartalmi elemmel egészítse ki! Ügyeljen a motivációs levél nyelvi-formai sajátosságaira is!

A levél megfogalmazásához az alábbi adatokat használja:
 Fekete Café; Fekete Péter (tulajdonos)
 9991 Feketekő
 Fő út 34.

2 Készítsen érettségi feladatot! Válasszon egy témát, egy szövegtípust és egy címzettet az alábbiakból, és fogalmazzon meg egy olyan feladatot, amely akár az érettségien is szerepelhetne! Adja meg a kommunikációs körülményeket, a kért szövegtípust, terjedelmet, és találjon ki több tartalmi szempontot, amelyre a vizsgázónak figyelnie kell majd! A vizsgázót figyelmeztesse a nyelvi-formai követelmények betartására is!

- címzettek: *iskolaigazgató / ügyintéző az önkormányzatnál / leendő munkaadó*
- szövegtípusok: *kérvény / panaszlevél / motivációs levél*
- témák: *a diáknapok programja / testnevelésórák / bicikliút / szemétyűjtés / jelentkezés nyári táborba nevelőnek*

3. lépés: Vázlatírás

Az érvelő esszéhez hasonlóan a hivatalos levél bevezetése is egy tézist tartalmazó fókuszmondat, mely pontosan és tényszerűen megadja a levél témáját és megírásának okát.

A tárgyalásban a fókuszmondatunk kijelentését bizonyítjuk. Az érvelő esszétől eltérően, amelyben minden egyes érünknek új bekezdésbe kell kerülnie, itt nem szükséges minden egyes indokot külön bekezdésbe írni, csak akkor, ha azokat részletesebben is ki szeretnénk fejteni.

Amikor vázlatot készítünk, elég, ha csak a levél fókuszmondatát és a részletezés egyes kulcsszavait határozzuk meg. A formai kelleket – a feladót, címzettet, a tárgy megjelölését, a megszólítást, a záróformula, dátum, aláírás helyét – csak jelezzük a vázlatban, hogy ezzel időt nyerjünk. Jeleznünk viszont érdemes, nehogy a tisztázatnál megfeledezzünk róla.

Tanács

A vázlat megírása után ellenőrizzük, hogy a feladat utasításának minden egyes szempontját figyelembe vettük-e!

Motivációs levél

Vígh Vanda
3355 Csanakháza
Vitorla tér 4.

Jegénye Ábris
táborvezető
9000 Tóvár
Fő út 112.

Tisztelt Jegénye Úr!

Vígh Vanda vagyok, a Pécsi Tudományegyetem leendő pszichológia szakos hallgatója, és az Önök által meghirdetett nyári tábori nevelői állásra jelentkezem.

Ez a munkalehetőség azért ragadta meg a figyelmemet, mert szívesen foglalkozom gyerekekkel. Ezt választottam hivatásomnak is: iskolapszichológus szeretnék lenni majd egyszer.

Fiatal korom ellenére van már tapasztalatom gyerekek táboroztatásában: tizedik osztályos gimnazistaként édesanyámnak segítettem önkéntesként egy hónapig egy nyári napközis táborban, tavaly pedig a tóvári strandon dolgoztam mint csúszdafelügyelő.

Mindkét korábbi munkahelyemen szükségem volt jó kommunikációs képességre, türelemre és állóképességre. Barátságos természetem van, jól megértetem magam gyerekekkel és felnőttekkel egyaránt. Szívesen dolgozom csapatban, és úgy érzem, jól együtt tudnék dolgozni a többi táboroztató kollégával is. Hatéves korom óta sportolok, korábban öttusáztam, így alkalmas vagyok arra is, hogy a táborban sportfoglalkozásokat tartsak vagy felügyeljek. Ezenkívül szívesen kézműveskedek, így ilyen jellegű foglalkozásokat (pl. filcfigurák készítése, gyöngyfűzés) is örömmel tartanék. A középiskola alatt egy elsősegély-tanfolyamot is elvégeztem, bár remélem, erre a tudásra nem lesz szükségem a táboroztatás alatt.

Remélem, levelem felkeltette az érdeklődését, és lehetőséget kapok egy személyes találkozóra is.

Levelemhez csatolom az Önök által kért ajánlólevelet, melyet volt osztályfőnököm írt.

Csanakháza, 2018. május 20.

Tisztelettel:

Vígh Vanda

a pályázó neve, elérhetősége

a tárgy megjelölése

a címzett neve, elérhetősége

Tárgy: jelentkezés gyerekek táboroztatására

megszólítás

a célok megfogalmazása

a korábbi tapasztalatok felsorolása

a szükséges képességek bemutatása

formális befejezés

esetleges mellékletek

aláírás

keltezés

Példák záróformulákra

- Várom mielőbbi visszajelzésüket!
- Remélem, kapok lehetőséget egy személyes találkozóra is!

Ajánlólevél

Joóné Mák Zsuzsanna
3355 Csanakháza
Kajak utca 12.

Jegyenye Ábris
táborvezető
9000 Tóvár
Fő út 112.

Tisztelt Jegyenye Úr!

Ezúton szeretném ajánlani volt tanítványomat, Vígh Vandát az Önök által meghirdetett tábori nevelői állásra.

Vandát 14 éves kora óta ismerem, én voltam a biológiatanára és az osztályfőnöke is. Nagyszerű közösségi ember, az osztály egyik vezető egyénisége volt, mert határozottsága, ugyanakkor barátságos természete miatt kivívta osztálytársai elismerését. A helyzettől és a feladattól függően tudta a vezetést magára vállalni, vagy éppen beállni a csapatba és elfogadni mások vezetését.

Központi szerepét kedves és közvetlen természetének is köszönhette. Vanda könnyen kommunikál, azonnal megtalálja a hangot a többi emberrel. Konfliktusok esetén sokszor volt közvetítő osztálytárs és osztálytárs, osztályközösség és tanárok között. Az iskola diákönkormányzatának egyik vezetőjeként Vanda rendszeresen kezdeményezett és szervezett diákprogramokat iskolatársai számára, sőt tavaly egy jótékonysági est egyik fő szervezője is volt.

A közösségért végzett munkája mellett Vanda kitartó és szorgalmas diák volt, aki nem adta fel könnyen, hanem keményen megküzdött az általa kitűzött célokért.

A tanulás mellett lankadatlanul sportolt, többször el is nyerte a Jó tanuló – jó sportoló címet.

Mindezek alapján úgy gondolom, Vanda kiválóan alkalmas az Önök által meghirdetett állás betöltésére, és személyében egy vidám természetű és keményen dolgozó kollégára találnak.

Csanakháza, 2018. május 18.

Joóné Mák Zsuzsanna

a feladó neve, elérhetősége

a tárgy megjelölése

a címzett neve, elérhetősége

Tárgy: ajánlólevél gyerekek táboroztatásához

megszólítás

a kapcsolat bemutatása

a pályázó jellemzése

záróformula

aláírás

keltezés

Példák záróformulákra

- A fentiek alapján méltán ajánlhatom XY-t az állás betöltésére.
- Remélem, a fentiekből látszik, hogy XY minden szempontból alkalmas az állás betöltésére.

Tartalomjegyzék

A középszintű írásbeli vizsga az érettségin	6
---	---

Szövegértés

A szövegértési kérdések típusai	8
A szövegben szereplő szavak, kifejezések jelentésének megértése	8
A szövegben szereplő információk, tények, adatok, megállapítások visszakeresése	10
A szöveg érveinek, érrendszerének azonosítása, értelmezése	12
A szövegegész felépítésének, szerkezetének, logikai és tartalmi összefüggéseinek vizsgálata	14
A szöveg nyelvtani, stilisztikai, kommunikációs, műfaji és pragmatikai jellemzői	17
Reflektálás a szövegre	21
Összefoglalás	24

Szövegalkotás

Érvelés írása az érettségin	32
1. lépés: Az érvelési feladat értelmezése	33
2. lépés: Anyaggyűjtés jegyzeteléssel, grafikai szervezőkkel	36
3. lépés: Elrendezés – a vázlat elkészítése	40
4. lépés: Megfogalmazás	44
5. lépés: Ellenőrzés	50
Gyakorlati szövegek írása az érettségin	53
Hivatalos levelek	54
1–2. lépés: A feladat értelmezése és ötletgyűjtés	55
3. lépés: Vázlatírás	57
4. lépés: Megfogalmazás	59
5. lépés: Önellenőrzés	60
A szónoki stílusrétegbe tartozó gyakorlati szövegtípusok	63
1–2. lépés: A feladat értelmezése és anyaggyűjtés	64
3–4. lépés: Vázlatírás és megfogalmazás	67
5. lépés: Önellenőrzés	69

Műértelmezés

Műértelmezés az érettségin	74
1. lépés: A feladat értelmezése	76
2. lépés: Anyaggyűjtés	78
3. lépés: Az anyag elrendezése	92
4. lépés: A megfogalmazás	96
5. lépés: Önellenőrzés	103

Mellékletek

A szövegértés megoldásai	112
A hivatalos levelek	120
A szónoki stílusréteg szövegtípusai	124
A műelemzés szakkifejezései	128
Vers- és novellaelemzési kisokosok	132
Hibák jelölése és pontozása	135